

Самур

№ 12 (271) 2013-йисан 27-декабрь

1992-йисан январдилай акъатзава

2014-ЙИС КВЕЗ КУТУГРАЙ!

Цийивилер

www.samurpress.net

Баку виликди фида

И йикъара Азербайжан Республикадин Президент Йилгам Алиеван регъбервилек кваз «2011-2013-йисара Баку шегъер ва адан поселокар вилик тухунин рекъай Гьукуматдин Программдин» нетижайриз талукъарнавай конфранс кьиле фена. Мяркатдал алатай йисара гьихътин агалкунар къазанмишнаватла ва мадни гьихътин месэляр гьядна Къанзаватла веревирдер авуна. Конфрансдал рахай Президенти талукъ идарайрин чехибурун вилик цийи везифаяр эцигна.

Басрух гузва

Россиядин Президент Владимир Путина мигрантрихъ галаз алакьалу яз Гьукуматдин Думади цийиз къабулай къанундиз къул члугуна. Гила и улкъведа къалп рекъералди учотдиз къачунвай, гьакъини ватандашвал авачир мигрантар 100-500 агъзур рублдин жерме ийида. Абуруз гьакъини 3 йис кар атлун мумкин я. Идалай гьейри учотда авачир мигрантриз киридиз къвал гузвай къарни жерме ийида. Абуз къанунсуздакъз къвалахал къабуззавай карчири 300-800 агъзур рублдин жерме авун мумкин я.

Къвачел ахкъалдарда

Твар-ван авай лезги карчи Мамед Абасов кьиле аваз тувкъурнавай, «Къибле Дагъустан» твар ганвай карчирийн ассоциацияди и регион къвачел ахкъалдарун патал цийи проект кардик кутунва. И проектри Къибле Дагъустандин районан генани абад ийидай мумкинвилер гуда. Ассоциациядик Избербаш, Дербент ва Дагогнин шегъерар, гьакъини Къаякент, Къайтагъ, Дербент, Табасаран, Стлал Сулейманан, Къурагъ, Хив, Агъул, Мегъарамлухър, Докъузгара, Ахъегъ, Ругул районан акатзава. М.Абасова лугъузайвал, ассоциациядин куьмекдалди виликай къвезмай йисара региондиз генани пара инвестицияр желбда, адан экономика виликди фида.

Шагъ дагъдин ял язавай пипл. Кцлар район.

ЧАЗ КХЪИЗВА

Санкт-Петербург

АГАЛКЪУНАР ПАРА ХЪУРАЙ!

Играми редакция! Икъван гагъди заз Бакуда «Самур» газет акъатзава лагъана ван хъанай. Зи ватангьлийри газетдин чинриз акъатзавай чи тарихдиз, члалаз, машгъур ксариз, медениятдиз, этнографиядиз талукъарнавай макъалаярни очеркар тарифарзавай. Ингъе и йикъара зав «Самурдин» 2013-йисан тилитар агакъна. Авайвал лугъун, гьейран хъана зун газетдал. Чи тарихдикай, къагъриманрикай, адетрикай, дуньядин лезгийрикай ганвай малуматар гьикъван марагълубур я. Газет тартибнавай къайдани вижевайди я.

Гъа и крари таъсир авурвилей за куьн тебрикзава. Куьн къелем мадни хци хъурай! Виликай къвезмай 2014-йисуз куьн агалкунар мадни пара хъурай!

Марат МУРАДОВ,
техникадин илимрин доктор

Лондон

РИКЕЛАЙ РАКЪУРЗАВАЧ

Гьурметлу «Самур»! Са шумуд йис инлай вилик, гьеле за Къубада юкъван мектебда Келдайла куьне закай макъала чапнай, зи шикил газетдин чинриз акъуднай. А югъ зи рикелай садрани алатдач. Вучиз лагъайтла куьне чи лезги аялрин къайгъу члугъазва, къилди «Самурдин мектеб» чин чапзава. Куьне чпикай кхъизвай гзаф аялри чехи хайла жемиятда лайихлу чка къазва. Абурукай садни зун я.

Алай вахтунда за Англияда институт акъалтларна, инани Къвалахзава. Заз жуван хъайи члал хъиз урус, ингилис ва литов члаларни хъсандиз чиди. За жув гьаминша «Самурдиз» буржлу яз гьисабзава. Куьне заз рехъ къалурна, зак руьгъ кутуна. Гъавилей за куьн садрани рикелай ракъурзавач. «Самур» газет гьаминша аваз хъурай! Ам акъудзавай Къвалахдарриз чандин сагъвал ва мадни члехи агалкунар тлалабзава за.

Эмиль ГУБЛИЕВ

Вильнюс

ЧАЗ ХВЕШИЗВА

«Самур» газет акъудзавай чи играми къелемгьилияр! Вуч хъсан я хъи, чахъ куьн хътин инсанар, «Самур» газет ава. Вильнюсда чи къадар са акъванни пара туш. Амма Литвадин чара-чара районрани лезгийр ава. Авайвал лагъайтла, чал «Самур» кьериз-цларуз гьалтзава. Арада чи ярар-дустари ватандай чаз газет ракъурзава. И йикъара чи гьиле газетдин эхиримжи вад тилит гьатна. Хвешизва чаз Бакуда икъван марагълу лезги газет акъатзава лугъуз. Куьн чан сагъ хурай! Садрани ара гумир газетдиз. Вучиз лагъайтла ам чи халкъ патал гъавани яд хъиз герек я. Виликай къвезмай 2014-йисни квез виликан йисар хъиз кутуграй!

Мурад АЛИХАНОВ

Тюмень

МИЛЛИВАЛ ХУЪЗВА

Играми редакция! Жув Хачмаз райондин Агъязи хуьрай ятлани, шумуд йисар я зун Тюменда яшаминш жез. Ина агъзурралди лезгийр ава. Абуз ватандивай яргъара чпин милливал хуьз алахъзава. Чахъ ина медениятдин меркез, члал ва адетар хуьз куьмек гудай курсар, лезги мектеб ава. И мектебда «Самур» газетдикай гегъеншдиз менфят къачузва.

Куьне Тюменда, гьакъини дуньядин маса чкайра яшаминш жезвай лезгийрикай гузвай макъалаяр чи риклйай я. Члалаз талукъарнавай, гьакъини тарихар чирзавай макъалаярни вижевайбур я. Чи тлалабун ам я хъи, куьне виликай къвезмай йисарани галатун тийижиз къвалахрай. Чна квез цийи йис тебрикзава. Квез къвалахдай къуват, чандин сагъвал, цийин агалкунар тлалабзава.

Шагъмир ИСКЕНДЕРОВ

(Əvvəlki qəzetin 29 avqust, 29 oktyabr 2013-cü il tarixli saylarında)

Ehtiyatsız igidlər

İmam Qaziməhəmməd və onun müridləri çar generalının Gimrini tutmaq üçün ciddi hazırlıq görməsindən, tərədən-dırnağadək silahlanmış böyük ordu qüvvələrini səfərbər etməsindən, dağ şəraitinə uyğun yeni hərbi taktikadan istifadə etməsindən xəbərdar olsalar da, ehtiyatsızlığa yol verməmişdilər. Onlar Gimriyə uzanan dağ çığırlarını bağlamağı, postlar yaratmağı lüzumsuz hesab etmişdilər. Ştab-kapitan L.Boquslavskinin yazdığı kimi, "ələtmaz yerlərdə yaşayan gimrililər tam arxayın idilər ki, ruslar buraya gəlib çıxa bilməzlər. Onların arasında həttə belə bir məsələ də var idi: "Ruslar ancaq yağış olub yağsalar, Gimriyə gələ bilməzlər". Lakin bu dəfə Gimrinin tutulması qəti qərara alınmışdı. Baron Rozen dağılara sübut etmək istəyirdi ki, ruslardan ötrü ələtmaz yerlər mövcud deyil". (Вах: Богуславский Л.

История Апшеронского полка. СПб., 1892. Т.1. С.422).

Müəyyən ehtiyatsızlığa yol versələr də, Qaziməhəmməd, Şeyx Məhəmməd Yarağvi və Şamil düşmənlə müqavimət göstərmək üçün xeyli canlı qüvvə toplayıb bəzi hazırlıq işləri görmüşdülər. Gimri dərəsinin ən dar yerində hündür qüllə ucaldılmışdı. Qaziməhəmməd və Şamil 14 ən sondaqətli müridlə birlikdə döyüşü buradan idarə edirdilər.

Bir neçə saatlıq döyüşdən sonra rus əsgərləri qüllənin damına çıxıb, oradan içəridəkiləri atəşə tutdular. Qaziməhəmməd qüllənin pəncərəsindən düşmənin üstünə tullanmağı məsləhət gördü. Lakin müridləri buna cəsarət etmədilər. Qəzəblənən Qaziməhəmməd qılıncını siyirərək, qüllədən düşmənin üstünə atıldı. Lakin çar əsgərlərinin süngüləri onun bədəninə dəşik-dəşik etdi. Şamil bunu görsə də, tərəddüd etmədən ikinci olaraq qüllədən tullanır. O, süngülərin üstünə deyil, bir qədər uzağa düşür. Qarşısına çıxan iki əsgəri öldürən Şamil özü də ağır yaralanır. Buna baxmayaraq, düşməndən yayımb gizlənmə bilir. (Вах: Мухаммед Тахир. Три имама. Махачкала, 1991. С. 25-26).

Gimrililərin məğlubiyyətinin bir səbəbi də onlara köməyə gələn qüvvələrin gecikməsi olur. Digər tərəfdən, bəzi dəstə başçıları qətiyyətli gəstərdilər. Min nəfərlə köməyə gələn Həmzət bəy düşmənlə mühasirəni yarmalı idi. O, Abşeron polkunun batalyonları ilə döyüşdə bir neçə dəfə uğursuzluğa düşür. Ona görə də sonradan hücumu davam etdirmədən geri çəkilib. (Вах: Богуславский Л. История Апшеронского полка. СПб., 1892. Т.1. С.424).

Bəzə yüz atlısı ilə Gimriyə tələsən Hacı Əli Əsgər yolda vəziyyəti bütənir və bütün qüvvəsini düşməndən yayınaraq, Şeyx Məhəmməd Yarağvinin azad etməyə yөнəldir. Rusların başdan-başa od vurub yandırdıqları Gimridə şeyxi tapmaq mümkün olmur. O, ailəsi və bəzi gimrililərlə birlikdə meşəyə çökil-

mişdi. Hacı Əli Əsgər tezliklə onları tapır və Şeyx Məhəmməd Yarağvinin İrəqanaya gətirir. Buraya hələ düşmənlə ayağı dəyməmişdi. Şeyx 1834-cü ilin yayı sonuna kimi İrəqanaya qalır.

Gimridəki uğursuzluğa baxmayaraq, Həmzət bəy imam seçilir və Şeyx Məhəmməd Yarağvi ona xeyir-dua verir. (Вах: ЦГВИА. Ф. В. А. Д. 6512. Л.28). Lakin Həmzət bəy cəmi iki il imamlıq edir. O, 1834-cü ilin sentyabrın 7-də Xunzax məscidində namaz qılarkən xaincəsinə öldürülür. Qısa müddətdə imam olmasına baxmayaraq, Həmzət bəy müqavimət hərəkatını xeyli gücləndirə bildi. Mübarizənin daha müəssəkkil xarakter almasına nail oldu.

1834-cü ilin payızında imam seçilən Şamil ilk iki il özində xeyli uğurlar qazandı. Onun Gimridə, Unsukulda, Qosatlada və Xunzaxdakı qələbələri çar generalını sarıtdı. Ona görə də Qafqazdakı rus hərbi komandanlığı general M.Arquintskinin və general-adyutant Rozenin rəhbərliyi ilə Şimali Dağıstana çoxlu qoşun hissələri

azad edilməsi uğrunda qızım döyüşlər başladı. İkinci mərhələdə üsyançılar böyük uğurlar qazana bilməsələr də, ümumi müqavimət hərəkatı gücləndi. Həttə Zaqatala, Balakən və Nuxa ərazisində ləzgilər ayağa qaldılar. 1838-ci ilin iyulunda Hacı Əli Əsgər, rütullu Ağabəy, hilli Yərəli və kuzunlu Ağa bəy başda olmaqla 10 minədək silahlı ləzgi onların köməyinə gəldi. Sentyabrın 1-də birləşmiş qüvvələr Nuxanı rus işğalçılarından azad etdilər. Bir müddət burada qaldıqdan sonra silahlı dəstələr Quba əyalətinə qayıtmağa məcbur oldular. Çünki general Fezenin, general Qrabbenin və general Arquintskinin qoşunları buraya hücum etmişdi. Bununla əlaqədar Hacı Əli Əsgərin 5 min nəfərlik dəstəsi daha tez Qubaya qayıtdı və ağır döyüşlərə atıldı. O biri ləzgi silahlı dəstələri gələnkimi axılı Şeyx Molla böyük bir dəstə ilə dostunun köməyinə gəldi. Qızgın vuruşmalarda ləzgilərin qəhrəmancasına və son nəfəsədək döyüşdüyünü görün 19-cu piyada diviziyasının komandiri general-leytenant Feze

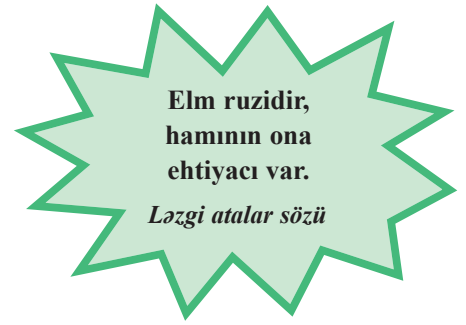
1838-ci ilin iyulun 5-də komandanlığa göndərdiyi raportda yazmışdı: "İki günlük döyüşlərdə ləzgilər dəfələrlə bizi mövqelərimizdən vurub çıxarmağa çalışmış, bir sıra uğurlara nail olmuşlar... Ləzgilər böyük qüvvə ilə sol cinahımıza zərbə endirdilər... Sonra onlar ara vermədən bizimlə əlbəyaxa döyüşə girişdilər". (Вах: ЦГВИА. Ф. В. А. Д. 6342. Л. 74).

Bundan sonra Samur vadisi ləzgiləri ayağa qaldırdılar. 1839-cu ildə çar hərbi komandanlığı onlara qarşı döyüşə general Fezenin 10 min əsgərini, general Qolovinin rəhbərlik etdiyi 12 min əsgəri və 39 topu, general Korqanovun 6 batalyonunu, general Simbirskinin və general Sevareslidzenin batalyonlarını, həmçinin ilisulu Daniyal bəyin dəstələrini səfərbər etmişdi. Birlikdə buraya 60 min nəfərlik rus ordusu cəmlənmişdi.

Ləzgilərlə döyüşməkdən ötrü Şimali Dağıstandan böyük rus hərbi hissələrinin Ləzğıstana gəlməsi və burada aylarla vaxt itirməsi, ağır itkilərə məruz qalması İmam Şamilə yeni qələbələr qazanmağa və öz təsir dairəsini genişləndirməyə imkan verdi. General Qrabbenin raportunda göstərilirdiyi kimi, "ləzgilərin döyüşlərə qoşulması nəticəsində Küre və Qazıqumux xanlıqları, Qara Qaytaq, Tabasaran və Samur vadisinin azad cəmiyyətləri getdikcə daha çox Şamilin təsiri altına düşürdü". (Вах: ЦГВИА. В. А. Д. 6399. Л. 16).

Sonralar İmam Şamilin Hacı Əli Əsgərin vasitəsilə qubalılara göndərdiyi məktubda qeyd etdiyi kimi, Ləzğıstana ikinci cəbhənin açılması ona bütün Koysubulunu, Andi cəmiyyətini, Çeçenistanın Salatau, Qumbet, Vedeno və digər iri yaşayış məntəqələrini imamın tərkibinə qatmağa və yaratdığı dövlətin ərazisini xeyli genişləndirməyə imkan vermişdi.

Мүзәффәр МӘЛІКМӘММӘДОВ

Elm ruzidir, hamının ona ehtiyacı var.

Ləzgi atalar sözü

Yeniliklər

www.samurpress.net

PENSİYALAR ARTACAQ

2014-cü ildə Azərbaycanda pensiyaların orta aylıq məbləği 10,8 faiz artaraq 183 manata çatacaq. Yaşa görə pensiya 11,9 faiz artaraq 186 manata, əlilliyə görə pensiya 132 manata, ailə başçısını itirməyə görə 10,4 faiz artaraq, 131 manata çatacaq. Beləliklə respublikamız son 10 il üzrə pensiyaların artım dinamikasına görə MDB-də qabaqçıl mövqeyini 2014-cü ildə saxlayacaq.

ABİDƏ UCALDILIB

Sovet İttifaqı və Sloveniya qəhrəmanı, Azərbaycanın igid oğlu Mehdi Hüseynzadənin 95 illik yubileyi münasibətilə Sloveniyanın Çepovan qəsəbəsində memorial abidənin açılışı olub. Abidə ARDNŞ ilə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin maliyyə dəstəyi ilə ucaldılıb. Yubiley münasibətilə bir sıra digər kütləvi tədbirlər də həyata keçirilib.

YENİ TƏŞƏBBÜS

Rusiya Federasiyasının Volqoqrad vilayətinin ləzgi mədəniyyət mərkəzi yeni təşəbbüs irəli sürüb. Ölkənin müxtəlif vilayətlərində yaşayan ləzgilərin öz dillərini, adət-ənənələrini, mədəniyyətini qoruyub saxlamasından ötrü homin sahələrə dair kitabların nəşrinə töşkil etmə. Bu işi ölkə səviyyəsində əlaqələndirməkdən ötrü şüarın yaradılması qərara alınıb.

ГЪАКИМ КЪУРБАН - 75

■ Чи твар-ван авай алим, зари, публицист Гъаким Къурбан (Акимов Къурбан Халикович) 1938-йисан 30-августдиз Докъузпара райондин Миграгъ-Къазмаяр хуьре дидедиз хъана. 1956-йисуз Миграгърин юкван мектеб, 1961-йисуз Дагъустандин Гьукуматдин Университет акъалтIарна, СтIал Сулейманан райондин мектебра муаллимвал ва директорвал авур ам 1964-йисалай илимдин кIвалахкадан элячIна. Дагъустандин Педагогикадан Ахтармишунрин Институтда кIвалахал акъвазай ада гъа чIаваалай лезги ва Дагъустандин эдебиятрин методикадин месэляри илимдин рекъай чирзава. 1979-йисалай хайи литературайрин сектордиз регьбервал гузвай Гь.Къурбан педагогикадин илимрин кандидат, филологиядин илимрин доктор, профессор я.

"Дагъустан Республикадин лайихлу муаллим" гьуьрметдин тIварцIиз лайихлу хъанвай алим-методист V-XI синифра кIелзавай аялар ва муаллимар патал акъуднавай лезги ва Дагъустандин литературайрин, урус чIалан цIудралди програмайрин, учебникрин, хрестоматийрин, илимдин методикадин ктабрин автор я. Абурук «IV-VIII - классра лезги литература чирунин месэляр», «IV-VIII - классра Дагъустандин лите-

Алай вахтунда лезги литературадик, лезги чIалан илимдин лезги педагогикадик зурбapai кутазвай алимрикай сад Гъаким Къурбан я. Хайи халкдал гзаф рикI алай, датIана къелемдив адас къуллугъзавай, лежеберди хъыз югъдийифди кIвалахзавай Гъаким Къурбанан зегьметдал рикI хъун садазни сир туш. Адан шумудни са ктабар чна фад-фад менфят къачузвай чеимеяр я. Абурукай авторди 1991-

ратура чирунин месэляр» ва маса ктабар акатзава.

Лезги литературадин, тарихдин, медениятдин месэляр ахтармишзавай алимдин и рекъай алакьунрин нетижа хъыз «Лезгийрин милли гьы-

хъизни чап хъана. Заридин къелемдикай «Четин бахт» (1987), "Хазинадин суракьда" (1993), "Абдулбари Магьмудов: уьмуьрдин ва яратмишунрин рехъ" (2000) ктабарни хкатна.

2007-йисуз зариди Магьачкъалада чап авур «Лезгистан дуьньядин карта-

эсерар Гь.Къурбаннахъ тIмил авач.

Ял ягъун тавуна кIвалахзавай зариди вичин къелемдикай хкатзавай публицистикадин, критикадин макъалайра чи литературадин гзафни-гзаф месэляр къарагъарзава, чара чара къелемгълирин яратмишунар тупIалай авуна абуруз лайих тир къимет гузва.

Гь.Къурбан гъакIни ижтима кIвалахрин кIвенкIевчи хъыз сейли я. Ада са жерге зарийрин кумекдалди Лезги писателрин союз тукьIуьрна. Зариди гзаф йисара гъа союздиз регьбервал гана ва "Шарвили" газетдин редакторвал авуна. 1993-йисуз ада Магьачкъалада "Жегвил литератор" тIвар ганвай махсус мектеб кардик кутуна. И мектебдик шумудни са

алакъунар авай лезги жегилар эчIна. Ина лезги литература, чи классикрин ва алай аямдин зарийрин яратмишунар чирай абуруз гъакIни кIелдайбурун чин эсерив танишардай мумкинвал хъана. И мектебда чирвилер къачур са къадар жегилар гила алакьунар авай къелемгълияр хъыз сейли жезва. Са гафуналди, Гъаким Къурбан и рекъай чIугур зегьметар бегьерлуди хъана.

Гь.Къурбанан эдебиятдин теснифарни илимдин кIвалахар профессор Гъажи Гаширова, Жамал Жамалова, Фахрудин Несрединова, Заира Къурбановади ва Сабина Алиевади тупIалай авуна кылди ктабар акъуднава.

Вичин 75 йис хъанвай, чи халкдин кIвенкIевчи къелемгъли тир Гъаким Къурбаназ чна рикIин сидкъидай чандин сагъвал, рикIин шадвал, халк патал кьиле тухузвай крара чIехи агалкъунар тIалабзава.

Седикет Керимова

ХАЛКЪДИН РИКI АЛАЙ ЗАРИ

каят», «Лезги зарияр», «Миграгънаме», «Лезги повесть» хътин лезги ва урус чIаларал хъенвай ктабар арадал атанва.

Художественный эсерар тесниф авунив Гъаким Къурбан гъеле мектебда кIелзамаз эгечнай. Адан «Дидедин руш» тIвар ганвай сад лагъай гьикая 1958-йисуз «Коммунист» газетдиз акъатнай. Алай вахтунда зариди цIудралди гьикайайрин ва повестрин, 8 романдин автор я. Чара-чара йисара кIелзавайбуру адан «Самурдин либасар» (1961), «Аламат» (1965), «Свас» (1969), «Чан алай дагълар» (1978), Ракиннин мугъ» (1984), «Яру мяден» (1989), "Ирид чин алай хуьр" (1997) ва маса ктабар хушдаказ къабулна. Адан "Къашу цуквер", "Пацу марал", "Къуй гъамиша рагъ хъурай!" ктабрини ван авуна.

Эхиримжи йисара Гь.Къурбана вичин алакьунар тарихдин романар кхьналнин винел акъудна. Ада Къуьчуьр Саидкай «Гъай тахъай гъарай», Миграгъ Къемееракай «Къилинж Къемер», Етим Эминакай «Дили дуьньядин чирагъ» романар теснифна. 2012-йисуз «Самур» журналдин 3-5 - нумрайра чап хъайи Гь.Къурбанан «Зуьгьре гъед» роман кIелдайбурун чIехи марагъдиз себеб хъана. Гуьгъуьнлай эсер кылдин ктаб

да» тIвар алай ктаб лезгийри гзаф хушвилелди къабулна ва ам инсанрин рикI алай кIвалтIалдиз элкьвенай. Чи халкдин тIвар-ван авай инсанар, чи сейлибуру, къагъриманар, илимдин, медениятдин, литературадин рекъай чIехи агалкъунар къазанмишай инсанар чирун патал къелемдиз къачунвай а ктабдин география гегьеншарун патал генаин дерин ахтармишунар тухвай зариди 2012-йисуз 648 чиникай тукьIуьрнавай «Лезгистан - энциклопедия» ктаб арадал гъана. Ктаб руьгь кутайди, фагъумуз тадайди хъана.

Алимдин «Лезги литературадин терминрин кIвалтIал» (2011-йис), «Лезги ва Дагъустандин литературадин програмайр. V-IX классар» (2012-йис) ва маса илимдин бинедаллаз тукьIуьрнавай ктабар чипкай чIалан пешкарри фад-фад менфят къачузвайбуру я. Ихътин гереклу

КХЪИРАГДИН ЗАР АЛАЙ ГАФАР

● Жуван хизан, хуьр, шегьер, ватан ва халкь кIан хуьхь.

● Ватанда къекъуьгъ, адан ярж алай чкайриз (Базар-дуьзи, Шагъ дагъ, Шалбуз дагъ, Самур вапI) килиг, синерал хкаж хуьхь, Тебиатдикай лезет хкуд.

● Алакь тийндай кардик эчекIмир, я хкаж тежедай къванни къамир.

● Ватандизни халкьдиз вафалу хуьхь. Жув рекъиз хъайитIани, ватанни халкь маса гумир: хаин халкьди уьмуьрлух негъда.

● Акъуллувилехъ галаз инсандиз амалдарвални герек я: амалдарвал камаллувилеин, авамвал - ахмакъвилеин лишан я.

● Азад тирди инсан я, азад туширди - лукI. Инсан азад яз хазва, ам азаддиз яшамини хъунни лазим я.

● Масадаз зарар гуз, масад ащурариз кIан жемир.

● Алчак инсандивай къерех хуьхь, ахътиндакай жуван игътият хуьхь.

● Бахт гъар са инсанди вичин акъулдалдини зегьметдалди къазанмишна кIанда.

● Вилериз акур кардикай рахух. Лазимсуз чкадал рахамир, лазим чкадал рахун тавуна акъвазмир.

● Жуван гафунин иеси хуьхь.

● Гьалал затI кIан хуьхь, жувак гъарам кутамир.

● Гъар са тIалабай касдиз хъсанваллиз алахъ. Хъсанвал жезвачIа, писвални мийир.

● Жуван къисмет масадан гъиле твамир: садазни лукI жемир, я масадни лукI хъана кIан жемир.

● Жуван руьгъдин ва чандин азадвал хуьхь. Чанда чан амаз бурж къамир.

● Жуван вахт къенят ая.

● Къилиз акъат тийндай фикирар мийир.

● Жуван рикIе экуь, масадаз зарар авачир мурадар куькIуьра. Абуру кыллиз акъуддай къастар гужлу ая.

● Жуван сагъламвал хуьхь: ам тахъайтIа, вавай я хизан хуьз, я ватандиз къуллугъиз, я кIвалахда агалкъунар къазанмишиз жедач.

● Жумарт хуьхь: дуьньядал вуну авур хъсанвални писвал амуькъда.

● Жуван фикир лугъуз тади къачумир: рахазвайбуруз яб це, фагъум ая, вахъ акъулу фикир аватIа лагъ, авачтIа - рахамир.

● Югъди-йифди зегьмет чIугу. Жува ийизвай кар са нин ятIани хъилъ ваь, жуван ашкъндай ая.

● Хизандин, ватандин, дуьньядин вилик жуван жавабдарвал садрани рикIелай ракъурмир.

● Жува жув гъар са мярекатда Шарвилеин тухлуди хъиз, намуслудакъаз ва уьткъемдаказ твах.

● Жуваз дерт, жажалат авайди хизандиз, маса инсанриз къалурумир: жезмай къван жуван дерт жува къезилар ая.

● Лайихлу инсандин тариф ая, лайихсузди русвагъ ийиз тади къачумир.

● Межлисда жуван чка чирна ацуьк, вахт чирна къарагъ.

● Намусдалди кIвалах ая: рикI чIуру инсандини ви зегьметдиз дуьз къимет гуда.

● Чарадан девлет кIан жемир, жувандини масадав вугумир.

● Маса миллетрин чIалариз, адетриз, динриз гьуьрмет ая. Гъар са халкь дуьньядин тарцел алай са хел я.

Гъар са халкь
дуьньядин тарцел
алай са хел я.

Гъаким КЪУРБАН

“САМУРДИН” МЕКТЕБ

РИКИЕЛ ХКАНА

Вири дуьньядиз сеили сиясатчи Гьейдар Алиеван 90 йис Кцллар райондин Мучугьрин хурени кьейд авуна. И кардихь авсиятта агьсакларин ва интеллигенциядин векилин теклифдалди хуре игьсан гана. Шанкь Кьафланон кьиле аваз тухвай мярекатда 35 касди иштиракна. Кьилин фекьни Явер Аликуь-

лие ва фекьни Эбуьлфет Мисриханова ясин келна, чехи регьбердиз Аллагьдин рагьметар хурай лагьана. Хуьруьн агьалийри машгьур сиясатчи таьсиб чуьгуналди рикьел хкана.

Агьаверди АЛИВЕРДИЕВ, Кцллар райондин Мучугьрин хурь

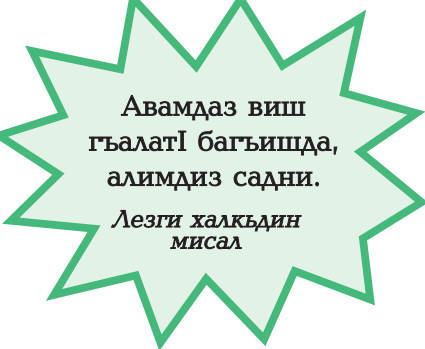
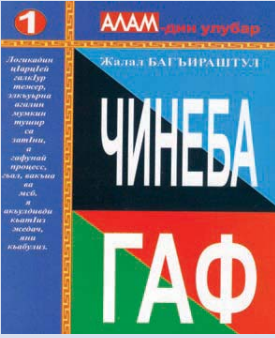
ЦИЙИ КТАБ

■ И йикъара «Азербайжан» чапхананади «Алам» журналдин редакторвиле кьвалахзавай чи кьелемэгъли Жалал Багьираштулан «Чинеба гаф» тIвар ганвай ктаб чапдай акьуднава. Санлай им автордин кIуьд лагьай, лезгилалди лагьайтIа, сад лагьай ктаб я. Адан редактор Камран Аламови я.

Логикадин месляйриз, гьакIни логикадин мезелогикадиз талуькарнавай цIийи кIватIалда гьатнавай материалар чпихь ялдайбур я. Абур гьам прозалалди, гьамни ширлалди ганва. И карди ктаб генани марагьлу ийизва. Адахь мад са кьетненвал ава: са бязи месляяр жкетринни махарин жанрайра кьелемдиз кьачуна. Автордин хькянавай и махсувили гьар са касдив ктаб гьам кьелиз, гьамни адакай фикирфагьум ийиз тазва. Акьвазйвал, ктаб арадал гьун патал авторди

гьаф зегьметар чуьгунва. Чна Ж.Багьираштул тебрикзав ва адаз и рекьай мадни чехи агалкьунар тIалабзав.

«Самур»

Авамдаз виш гьалатI багьишда, алимдиз садни. Лезги халкьдин мисал

Са шумуд йис инлай вилик ДГУ-дин Бакудин филиал аькалтирай Айтекин Бабаевади алай вахтунда Кьебеле райондин Дьзахлы хурь лезги чIалан муаллими виле кьвалахзава. Позиядал рикI алай, вичини шиьар теснифзавай и кIвенкIвечи муаллими аьариз дилед чIал кIанарун патал вири жуьредин алахьунар ийизва. Гьавилий ада таргьузай аьарини лезги чIал хьсандиз чирзав. Абуруз шумудни са лезги шиьарин шиьар хуралай чиди. Вичин зегьметди цуьк акьудзавай Айтекин Бабаевади чешнелу муаллини хьиз генани рикI алаз кьвалахзава.

ИкI кхьимир	ИкI кхьихь
гулар	гурар
херер	хирер
тенбегь	туьнбуьгь
калгуг	галгуг
тIалци	тIалди
кьегьнен	кьетне
алахьин	алахьун
кIиник	кIаник
гьинтI	гьуьнтI
хуьухьвер	хуьукьвер
мягьле	магьле
гуьзлещун	рехь хуьн
цIаруз-кьериз	кьериз-цIаруз
чIехи-гьвечи	гьвечи-чIехи
пархьул	паркьул

ГЬВЕЧИ ПАГЬЛИВАНАР

Кьурагь районда спортдив машгьул жезвай аьлар патал кьудай шартIар арадал гьанва. Инна спортдин са шумуд хел иллаки виликди фена. Абурукай сад аздаккьа кьуршахар я. Райондин гьвечи пагьливанар вири Дагьустандиз сеили хьанва.

И йикъара Хив районда кьубан мектебра кьелзавай аьлар арада Кьибле Дагьустандиз чемпионат кьиле фена. Гьуьжетунра кьурагьвиьар тафаватлу хьана. Кьибле Дагьустандиз чемпионат хьайи Имирбег Бабаев (29 кг), Гьажи Кьурбанов (56 кг), гьакIни кьвед лагьай чкаяр кьур Рамазан Мусев (35 кг) ва Ибрагьим Хийирбегов (46 кг) тила Дагьустандиз чемпионатдиз гьазур жезва.

ИкI лугьумир	ИкI лагь
Зун багьишламиша	Залай гьил кьачу
Дидедлай хьана	Дидедиз хьана
Кар гаммарна	Кар кьилиз акьудна
ЦIийи проектдиз	ЦIийи проект
башламишна	гьиле кьуна
Кьапу ахьа хьана	РакIар ахьа хьана
Захь пуд бажи ава	Захь пуд вах ава

Хьана-хьанач, чуьпчулава са пехь. Шарагар ахьвайз гьазур хьанвай адавай мукьва авай какайраилай кьарагна санихьни физ жезвачи.

- Вучин, гьиклин? - фикирна пехьре. - Рупун ичIи я, жуьазни кьарай кьезвачи. И гьвечи пехьр фад дуьньядиз атанайтIа хуьп регьят жедай аз.

Садлагьана адаз вич аьукнавай тарцин кланикай физвай кьуьгьур аьуна. Пехь адар рахана:

- Я кьуьгьур! Вун гьиниз фена, гьинай хьезва?
- Алат залай! Ваз лагьайтIа аз я феи чкада, я хтай чкада хийир акьваздайди туш.
- Ягь, ви мезни гьа жув хьтин цаз алаиди я хь?
- Вуч ийини, икьван гагьди ви мещай са верци гаф акьятайди туш эхир. Са икьван кьене ви кьилихар дегиш жени?
- Вач кьей хва, гьа жув хьтин клалуьсиз шарагрин патав!
Пехьрен чуру хесетдикай хабар авай кьуьгьур вичин кьил тар тийин патал гафни талана хьфена.
Амукьна пехь мад ялгьуз, сакIани кьарай текьвез. Са

герендилай ам галайнихь севре шараг атана. Ада некьияр жагьуриз, каш галаз незвай. Пехьре агьуз килигна лагьана:

- Я севре шараг, я гуч тахьайди! Ви кIвачерин какурда кьван вуч я? Вун абурал гьикI кьекьезвайди я, галкIана ярз жезвачни?
- лагьана ван алаз хуьрена ам. Пехьрекай вичик хIлунвай севре шарагди ван зурзас лагьана:
- Акьваза вун садра! За дидедиз лугьуда вуна аз лагьай гафар. Ахпа чна килигда вун гьикI хуьредатIа. - Севре шараг вичин тIиш куьна тамуз катна.

"За им вучиз ширнай? Гила нив рахуда, вахт гьикI акьудла?" - фикирна пехьре.

И чIавуз пехьр вичин иер, яргьни тум галтадиз-галтадиз ам галайнихь кьезвай сиьк аьуна. Пехьрекай мадни эхиз хьанач:

- Я тапарханрин чехид! Я верчерин кьалум! Вун гьикI я?
- Ви ван хьайидахь лап пис!
- Вучиз? Таб гаф лагьана тахуй аз?
- Я кьейди! А чуру клалуб жагьвай вуна масадбурукай гьикI лагьана ягьанатзава? - лагьана сиьк-ре вичин кьил галтадна.

- Вакай ни ягьанатзава кьван? Икван иер, икьван чехи акьуддин исецикай ягьанатиз жени? За вавай са кар тIалаб ийин, вуна ваь лугьумир бахалдиз.

- Пехь мусанлай сиьк-рез баха хьанвайди я? Лагь кван ваз завай вуч кланзаватIа.

ПЕХЬ

Мах

- Вавай а ви яргьни, иер тумуьн ялна сад-сад акьудда за. Сиьк хьел кьваз хьфена. Са герендилай пехь аьукнавай тарцин кланик вакни адан цIуьруьнугь кьведа. Абуру цIуьруьнугь чил агьуьниз чпиз недай затI жагьурзавай. Им акур эхиз хьанач:

- Вагь! Килиг чи магьледиз

вужар атанаватIа! Куьн агуй, рагь агуй!

- Хийир яни, я пехь? Вун мусанлай икьван верцидиз раказвайди я?
- Чан вах, аз фадлай вавай хабар кьаз кланзава. Гьикьван чIав я за ви цуьруьнугьдин яьуз чуьгваз.
- Вучиз? - лагьана пагь атIай вакIа.
- Марф кьвайла адан сивиз ад физвачни?
- Вуч?
- Крчар хьтин кьве свах жагьай сив геьем кьелиз жезвач эхир адавай, - лагьана пехьре хуьрена.

Хьел акатай вакIа вичин кьилив пехь алай тарцихь акI геляьна хьис, пехьрен чанда кичI гьатна.

- Я чан вах! Ваз вучиз хьел кьезва? Виридан шарагар иер жеч хь!

Пехьрен вягьтедай кьезвез жезвачирид акур вакIа вичин цIуьруьнугь вилик куьна инай яртал хьана.

Адан гуьгьуьналлаз "пехьрен магьледиз" вичин шапIайрихь галаз кьуьр илифна. Абуру кичIез-кичIез векь незвай.

Пехь:
- Чапрас баха, ваз и чIаван хийирар!
- Вази хийирар!
- Ви хиздиндиз агалкьунрал зун мягьтел я. А чап вилер жагьай, са тарцени акун таьуна рехь физвай кьез баркалла!
Чпикай рахшандзавайдан гьазурда акур кьуьрер шерзум хьана хьфена.
Гьа икI, ийькар алатна физвай. Пехь ширин аьваралай. Садлагьана са кьве ятIани адан рупуьникай геляьна. Пехь чкадилай юза хьайила какайрин са шумудлай шар атанвай. Са герендилай пехьрен шарагар чпиз клуфарив хьирреяр хаз, луьп ийиз какайрай экьечIна.
Хешила вилер накьварив ацIай пехьре вичин шарагрив чан-рикIзавай:
- Ибурун иер кьван аку!
Ибурун ширин кьван вуч я! Чан чулаубур! Чан виридалайни кланибур!
Ахпа вуч фикирнатIа, пехь лув гана тамун мукьув гьай вир галайнихь фена. Инай са вилин цаз жагьурна, кIуфув ялна чиликай хкуьна, ахпа мукьваз хтана. Шарагра вил акьаз кичIезвай адаз.

TƏBRİK

REDAKSIYAMIZIN DOSTU

Məryəm xanımı tanıdığımız uzun illər ərzində hər dəfə "Görəsən üzündən mülayimlik yağın bu aləgöz, yaşayışlı xanımın təbiətindəki kübarlıq haradandır?" - deyə düşünmüşük. Sonra isə onun adlı-sanlı el ağsaqqalı, ömrünü xalq maarifinə həsr etmiş qusarlı Abdurəşid Əlibəyovun qızı olduğunu xatırlayıb, "ot kökü üstə bitir", - deyə öz-özümü cavab vermişik. Təbiətindəki qüruru, xasiyyətdəki təkmini isə o, qış-yay zirvəsi qarla örtülü olan Şah dağından alıb. Axı Məryəm xanım bu dağın ətəklərində yerləşən Qusar rayonunun Yuxarı Zeyxur kəndində anadan olub.

Savadı, mədəniyyəti ilə seçilən, respublikamızın adlı-sanlı ziyalılarında sayılan Məryəm Əlibəyova 40 illik əmək fəaliyyətinin 35 ilini bank sistemində məsul vəzifələrdə çalışıb. Zəhmətkeşliyi və vicdanlılığı ilə hörmət qazanan bu iqtisadçının öz ixtisasına uyğun gəlməyən şair təbiəti, həssas ürəyi var. Təəssübkeşliyi, ana yurda və doğma dilə məhəbbəti isə onu "Samur" qəzetinin dostu edib. Onun səyləri sayəsində Bakının Həvsa qəsəbəsində

qəzetimizin onlarca oxucusunu qazanmışıq. Məryəm xanım qəzetimizin dayaqlarından biri kimi həmişə yanımızda olub.

1993-cü ildən YAP-ın üzvü olan M.Əlibəyova Suraxanı rayonunda bu təşkilatın yaradıcılarından və faallarıdır. 1996-cı ildən o, AQIM-nin Suraxanı bölməsinin sədr müavini.

Rayonun ictimai həyatında fəal iştirak edən, Suraxanın qabaqcıl ziyalılarında biri olan bu qadın haqqında dövrü mətbuatda dəfələrlə məqalələr çap olunub. Şövkət Xanməmmədovanın "Məhəbbətin insanlarda əks-sədası" kitabında isə onunla bağlı maraqlı bir qeyd dərc olunub.

Uzun illər Azərbaycan Dövlət Bankında çalışmış Məryəm xanım 1988-ci ildə yaşayış yerini dəyişdiyinə görə "Kapitalbank"ın suraxanı filialında məsul vəzifəyə düzəlmişdir. 2000-ci ildə öz ərizəsi ilə bu işdən çıxan M.Əlibəyova 103 sayılı MKİS-də baş mühasib vəzifəsinə düzəlmişdir. O vaxtdan bu sədə və təvazökar insan həmin kollektivin fəxrinə çevrilmişdir.

Məryəm xanımın övladları Murad və Sevinc də analarının yolunu davam etdirərək bank işi üzrə təhsil almışlar. Övladları ilə öyünən, nəvələri ilə fəhələşən dostumuzu 65 yaşının tamam olması münasibətilə təbrik edirik, ona cansağlığı, könül xoşluğu, sevdii, qəlbən bağlı olduğu işində müvəffəqiyyətlər arzulayırıq.

"SAMUR"

GAFAFAG

Астам	- затлар кьудгундай алат
Атаяр	- экъечлай тумар
Кьилбур	- вилик-кьилик квайбур
НукI	- истисмарчи
Рашал	- алчах
Рутьште	- сарсах
Суйнлуьр	- гипноз ийидайди
Турвакь	- КьвенкI алай яргьи жиди
ТIахраг	- цуькверин са сорт
Чалас	- хьсанвал рикелай алуддайди
Чатха	- кьвалхан
Чаха	- са шумуд гьвадин кIвал
ЧуькьветI	- кефи хайи, рикI тIар хьайи
Чураж	- вагьши
ХьуцIу	- чIехи цIайлахан
Цидгьем	- чилин кIус
ШанакI	- малумат авай кас
Шанас	- милайим
ШантIи	- яб тагудай кас
Шуьмчуь	- фикир-фагьумдайди
ЭкIел	- рекьизвайди
Эхел	- дьве кьиле физвай чка

ША, ЛЕЗГИ ЧIАЛАЛ РАХАН!

Компас халу Дядя компас

- Экуьн хийрар, халу!
- Доброе утро, дядя!

- Агьбат хийр, чан хва!
- Доброе утро, сынок!

- За Абурагьманрин кIвал жагьурзава, сакIани жагьизвач. Кьевай заз кьумекиз жедани?
- Я ишу дом Абдурахмана, никак не могу найти. Вы бы не могли мне помочь?

- Вучиз жедач кьван?!
- Почему бы и нет?!

- Сагьрай!
- Спасибо!

- Гила за вун гьавурда тван, вунани рикел хуьх.
- Я тебе буду объяснять, а ты запоминай.

- Хьурай!
- Ладно!

- Рекьин эрчIи пата авай, кьав вили кIвал акьазвани ваз?
- Видишь справа дом с синей крышей?

- Эхь.
- Да.

- Адан кьвалавай фиди вун агьада авай чIехи муьгьун тар галайниьх.

- Пойдеш по правую сторону от него в сторону большого дуба.

- Ахпа?
- А потом?

- Гьа тарцин патав агакьун кумазни ваз какванвай кьау варар аквада.

- Как дойдешь до этого дерева, увидишь покосившиеся зеленые ворота.

- Гьавурда акьуна.
- Понятно.

- Варарин вилик кIекIес гьва ацукьнавай са кьузек жед. Адан твар КIекIес Шакир я. Адавай вуна КIемпил Вагидан тин хабар кьада.

- У этих ворот будет сидеть старик с костылем. Его зовут Шакир Костыль. Спросишь у него где угол Вахида Коротышки.

- Агакьзавачни чун?
- Мы еще не дошли?

- Акьваз, тади кьачумир.
- Подожди, не торопись.

- Им вуч яргьаз акьатнава...
- Как же далеко он забрался...

- Гьана ЛалакI Сабиран гьуне жузада вуна.

- Там спросишь холм Сабира Заки.

- Мад агакьначни?
- Мы все еще не дошли?

И чIавуз халудин кIвалин пенжердай са кьузьз кьариди рахазвайбуруз килигна хьуьрез-хьуьрез лагьана:

В этот момент из окна дома выглянула старушка и посмотрев на беседующих рассмеявшись сказала:

- Я кьузьзуй! Ви гьиле мад гьим гьатнава? Чи хьуьре вал чIалахьбур ама жал?

- Эй, старый! Кто тебе опять под руку попался? Неужто кто-то в нашем селе тебе еще верит?

- Саламалейк чан хала! За халудивай Абдурагьманрин кIвал хабар кьазвай, халудини зун гьавурда тьвазвай.

- Здравствуйте, тетя! Я тут спрашивал у дяди как найти дом Абдурахмана, а он мне пытался объяснить.

- Чи кIвалин кьулухь гала, чан хва. Зи касди эрчIи ябни чапла гьилив чухьзавайд я, лагьана хьуьрена кьари. Адан кIвалахар вири гьахьтинбур я.

- Он позади нашего дома, сынок. А мой супруг даже левое ухо правой рукой чешет. Все его дела так же.

КАМИЛЛА СТАЛА ЗВЕЗДОЙ

Камилла Рамиханова, накануне своего четырехлетия стала звездой. Этамышленная, маленькая девочка обладает необыкновенными способностями. Ссылаясь на видеоролики, размещенные в Интернете, стало ясно, что девочка осведомлена и в других сферах. Стихи Лермонтова и Некрасова Камила знает наизусть. За стихотворение Лермонтова «Бородино» она получила множество писем от зрителей. За короткий срок этот ролик было просмотрено сотнями пользователей.

Совершенное знание карты мира этой маленькой, талантливой девочки вызывает полный восторг. Она с легкостью показывает на карте страны и их столицы, моря, океаны, острова и полуострова.

Камилла также обладает способностью запоминать сотни английских слов. Об этом свидетельствует один из ее видеороликов, где она проходит контрольный опрос карточками. Произношение Камиллы ничуть не отличается от произношения носителя этого языка. Способность девочки запоминать названия различных растений и животных – один из ее врожденных талантов.

Камилла Рамиханова стала победительницей конкурса «Стань звездой», организованной азербайджанским информационным сайтом Day.az. Любимица многих зрителей была награждена мобильным телефоном.

Мать Камиллы, Светлана – преподаватель английского языка, отец Хикмет Рамиханов – психотерапевт, член Петровской Академии Наук. Родители Камиллы более чем уверены, что если и дальше заботиться и поощрять любимую дочь, она непременно достигнет еще больших высот.

Мензеп МЕЛИКМАМЕДОВА

ВНИМАНИЮ ЧИТАТЕЛЕЙ!

В районах республики на газету "Самур" можно подписаться коллективно и индивидуально в любое время.

Годовая подписка составляет 15 манатов.

Справки по телефону: 432-92-17

ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN!

"Samur" qəzetinin kollektivi Sudya Mançarova anası

Pakizənin

vəfatından kədərləndiyini bildirir və dərin hüznlə başsağlığı verir.

SAMUR

Baş redaktor
Sədaqət KƏRİMOVA

Redaksiyanın ünvanı: AZ 1073 Bakı, Mətbuat, prospekti, "Azərbaycan" nəşriyyatı, 3-cü mərtəbə, 101-ci otaq.

www.samurpress.net
www.sedagetkerimova.com
e-mail:sedagetkerimova@gmail.com

Hesab nömrəsi
26233080000
"Kapital bank"ın 1 saylı Yəsamal filialı
kod 200037
VÖEN 130024708

Qəzet Azərbaycan Respublikasının Mətbuat və İnformasiya Nazirliyində qeydə alınıb.
Qeydiyyat nömrəsi - 78

İndeks: 5581
Sifariş: 4837
Tiraj: 3000
Tel: (012)432-92-17